

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.25.44>**Нікітін В.В.***доктор юридичних наук,
завідувач кафедри політичних наук і права,
Київський національний університет будівництва і архітектури***ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ:
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Вступ. Глобальна діджиталізація актуалізувала появу нових об'єктів цивільного обігу, що не вписуються в традиційну дихотомію «річ/гроші». Криптовалюта посіла тут особливе місце як цифровий актив із програмованою логікою обігу, публічною верифікацією транзакцій і високою оборотоздатністю. В українському правопорядку склалася широка палітра де-факто практик: приватні розрахунки, інвестиційні операції, благодійні та волонтерські збори. Попри це, де-юре режим залишається незавершеним: повномасштабна імплементація спеціального законодавства залежить від податкових рішень, а вторинні правила доступу до ринку перебувають у стадії розгортання. Наслідком стає підвищення трансакційних витрат, нерівномірність адміністративної практики та фрагментарний доступ крипто-сервісів до платіжної інфраструктури.

Відкрита конструкція статті 177 ЦК України дозволяє включати до цивільного обороту нові нематеріальні блага, за умови їх належної індивідуалізації та визначуваності предмета [5]. На цьому тлі ключовим постає питання цивілістичної кваліфікації криптовалюти: як забезпечити передбачуваність договірних конструкцій, прозору легітимацію володіння та ефективні способи захисту прав. Саме приватно-правова типологія задає рамку для публічно-правових рішень, адже впливає на визначення бази оподаткування, стандарти доказування та обсяг обов'язків професійних посередників.

Публічно-правовий вектор спирається на ризик-орієнтований фінансовий моніторинг

і пропорційне регулювання інфраструктури постачальників послуг у сфері віртуальних активів. Ринок не потребує заборон; натомість йому потрібні чіткі стандарти ідентифікації, простежуваності та управління конфліктами інтересів [6]. У цій логіці важливою є диференціація вимог за масштабом і профілем ризиків, щоб відповідальні малі провайдери не витіснялися у неформальний сегмент, а споживач зберігав доступ до захищених сервісів.

Податковий блок є наріжним каменем: поки правила оподаткування не узгоджені з цивільно-правовими дефініціями та процедурами фінмоніторингу, інститути лишаються недоукомплектованими. Коректні визначення операцій, зрозумілі моменти виникнення доходу, правила визнання витрат і документального підтвердження вартості зменшують арбітраж і створюють передбачувані умови для бізнес-моделей [2]. У цьому дослідженні пропонується модель, де приватно-правова кваліфікація, процесуальні презумпції щодо блокчейн-доказів, сегрегація клієнтських активів і стандарти доступу до ринку утворюють єдине поле з нормами фінмоніторингу та податковими приписами.

Актуальність теми. Розрив між технологічною динамікою і темпами нормотворення породжує правову невизначеність, що стимулює надмірні витрати на комплаєнс і веде до договірних конструкцій із «перестраховальними» застереженнями. Відсутність стабільних протоколів онбордингу криптосервісів у банківську систему знижує конкуренцію платіжних каналів, підвищує вартість входу

на ринок і спонукає до обхідних практик. Неповна узгодженість публічно-правових і приватно-правових понять відтворює колізії: одна й та сама операція по-різному кваліфікується у цивільному праві, податковому праві та у сфері фінансового моніторингу.

Водночас український правопорядок має інструменти для цілісної відповіді. Відкритість конструкції статті 177 ЦК України дозволяє розмістити криптовалюту в системі об'єктів цивільних прав без натяжок і без інкорпорації в платіжно-правові категорії, що передбачають наявність емітента та кореспондуючих зобов'язань [5]. На базі цієї цивілістичної чіткості можна будувати регулювання інфраструктури віртуальних активів: ліцензування, нагляд, стандарти прозорості, вимоги до зберігання і сегрегації активів, протоколи взаємодії з банками [2].

Значущість теми підсилюється практикою правозастосування. Судові підходи до допустимості та оцінки блокчейн-доказів ще формуються; сторони у спорах потребують процесуальних орієнтирів щодо презумпції достовірності даних розподіленого реєстру та способів її спростування. У колі правочинів зростає потреба у стандартизації індивідуалізації предмета договору через мережеві ідентифікатори та фіксацію моменту виконання з урахуванням підтвердження транзакції в мережі. У споживчих відносинах постає питання справедливості стандартних умов, прозорості розкриття ризиків і меж відповідальності провайдерів за інциденти безпеки [4].

Актуальність підтримується і зовнішніми факторами. Розширення легального сегмента ринку дає фіскальний ефект і знижує асиметрії інформації для споживача, тоді як невідзначеність відштовхує правомірний попит у «сіру» зону. Ризик-орієнтована модель нагляду, відображена в чинному законодавстві про запобігання легалізації доходів, надає необхідні інструменти для балансування інновацій і безпеки без заборонних практик [6]. Приватно-правова ясність, у свою чергу,

формує передбачуваність обороту та знижує транзакційні витрати для бізнесу [1].

Підсумовуючи, актуальність полягає у потребі синхронізувати цивільно-правову типологію криптовалют з публічно-правовими вимогами фінансової безпеки і податкової нейтральності. Це не питання одноразової поправки до закону, а завдання з узгодження понять, процедур і стандартів поведінки учасників – від користувача гаманця до кастодіана і біржової платформи [2].

Огляд останніх досліджень. Українська доктрина останніх років демонструє зближення цивілістичних і публічно-правових підходів. У працях, присвячених перспективам правового статусу криптовалют, обґрунтовується неможливість прямого перенесення режиму електронних грошей на децентралізовані активи через відсутність емітента й зобов'язальної моделі, властивої електронним грошам. Це підсилює аргументи на користь визнання криптовалют нематеріальним благом із власним правовим режимом у межах цивільного права [1].

У дослідженнях, що аналізують нормативно-правове регулювання ринку та діяльності криптобірж в Україні та світі, акцент робиться на пропорційності нагляду, стандартах ідентифікації клієнтів, сегрегації активів, прозорості обліку та необхідності зрозумілих правил доступу до ринку. Важливим аргументом є зниження транзакційних витрат і підвищення довіри за умов податкової визначеності та чітких вимог до розкриття інформації [2].

Окрема лінія праць відзначає «пастку очікувань», що виникає внаслідок де-факто використання криптовалют як платіжного інструменту за відсутності завершеного де-юре режиму. Автори наголошують на потребі поступового, але комплексного врегулювання, де підзаконні акти не підмінюють закон, а деталізують його приписи; центральне місце відведено ризик-орієнтованому підходу та міжвідомчій координації [3].

У літературі з цивільного права пропонується виокремлення спеціальної типології

цифрових нематеріальних благ і коригування стандартів індивідуалізації предмета договору з урахуванням ончейн-ідентифікаторів. Звертається увага на презумпції добросовісності набувача, критерії належної обачності посередників та процесуальні наслідки відмови від «механічного» перенесення платіжних моделей на криптовалюту.

Паралельно фіксується інтерес до споживчого захисту у відносинах із провайдерами послуг: справедливі умови, розкриття ризиків, прозорість комісій, відповідальність за інциденти безпеки, а також до узгодження цих вимог із режимом фінансового моніторингу, який обтяжує учасників додатковими процедурами, але водночас підвищує довіру до інструменту [6].

Сукупно дослідження окреслюють консенсусні точки: криптовалюта як нематеріальне благо в системі ЦКУ; пропорційне ліцензування і нагляд; стандарти виконання «travel rule»; податкова нейтральність щодо інших інвестиційних активів; уніфікація підходів до допустимості блокчейн-доказів. Ці висновки ляжуть у фундамент викладу основних положень і практичних рекомендацій [7].

Мета статті. Метою є формування цілісної моделі правового режиму обігу криптовалюти в Україні, що поєднує приватно-правове визначення її як оборотоздатного нематеріального блага з публічно-правовими механізмами ліцензування, нагляду та оподаткування. Передбачається аналітичне узгодження цивільно-правової типології з вимогами фінансового моніторингу та податковими дефініціями, аби зняти міжгалузеві конфлікти, мінімізувати трансакційні витрати та посилити захист прав учасників.

Завданням є доктринальне уточнення правової природи криптовалюти з урахуванням відкритої конструкції об'єктів цивільних прав; критичний перегляд аргументації щодо зближення з грошима та електронними грошима; правовий аналіз інституційної інфраструктури ринку з акцентом на біржі, кастодіальні моделі, брокерське обслуговування

та вимоги до сегрегації активів; вироблення орієнтирів для пропорційного нагляду, прозорого онбордингу у банківську систему, виконання «travel rule» і розкриття інформації; формування узгоджених підходів до обліку та оподаткування операцій, включно з кваліфікацією доходів від майнінгу, стейкінгу, форків і айдропів.

Виклад основних положень. Відкритість конструкції об'єктів цивільних прав дозволяє включати у цивільний обіг цифрові активи, якщо вони є визначуваними та оборотоздатними. Криптовалюта, що існує як запис у розподіленому реєстрі з публічною верифікацією, відповідає критерію індивідуалізації через поєднання мережевої адреси, хеш-ідентифікаторів транзакцій і кількісних параметрів. За цих умов вона підпадає під категорію нематеріальних благ, які можуть бути предметом цивільних прав і вільного розпорядження, зокрема відчуження, застави та довірчого управління. Така кваліфікація усуває хибну дилему між речовими та зобов'язальними моделями, залишаючи простір для специфічних договірних конструкцій, адаптованих до технічної природи активу [5].

Відмежування від грошей і електронних грошей є методологічно необхідним. На відміну від електронних грошей, криптовалюта не спирається на вимогу до емітента і не породжує кореспондуючого боргу у платіжній інфраструктурі. Відсутність емітента та децентралізована валідація роблять неможливим автоматичне перенесення платіжно-правових конструкцій, не руйнуючи базові припущення про зобов'язального контрагента. Саме тому цивілістичний дискурс дедалі частіше описує криптовалюту як окремий вид нематеріальних благ із власним правовим режимом, а не як «ще одну форму грошей», що узгоджується із загальними принципами приватного права і практикою обігу.

Договірний обіг потребує коректної індивідуалізації предмета, щоб уникнути спорів щодо тотожності активу. У середовищі публічного блокчейна індивідуалізація дося-

гається зазначенням мережі, адреси відправника та одержувача, ідентифікатора транзакції, часу включення у блок та кількості одиниць активу. Такі параметри дають змогу сторонам фіксувати момент переходу та виконання, а суду – оцінювати належність доказів у випадку спору. Додаткове значення мають застереження про джерело та момент фіксації ціни, що знімає ризики, пов'язані з волатильністю, і запобігає претензіям щодо еквівалентності виконання. Практика впроваджує також положення про сценарії мережових форків, інцидентів безпеки та обставин, які впливають на підтвердження транзакції, що підвищує передбачуваність правочинів і зміцнює позиції сторін у разі судового розгляду.

Застосування загальних положень про публічну оферту та несправедливі умови дозволяє балансувати інтереси сервісів і споживачів, коли укладення правочину відбувається через вебінтерфейси зі стандартними умовами. Вимога до прозорого розкриття ризиків, порядку взаємодії у разі мережових збоїв і регламенту підтвердження операції прямо впливає на дійсність правочину та можливість його виконання в натурі. Такі інструменти проявляють ефективність лише за умови визнання криптовалюти об'єктом цивільних прав, інакше кваліфікація правочинів залишається нестабільною й залежною від ситуативних аргументів [3].

Публічність ланцюга транзакцій не скасовує ризику дефекту титулу у контрагента, адже учасник обігу не завжди може ідентифікувати неправомірне походження активу, приховану компрометацію ключів або шахрайські схеми. Тому у доктрині обґрунтовується презумпція добросовісності для набувача, який вжив розумних заходів обачності, співмірних із роллю в обігу. Для професійних посередників планка обачності має бути вищою, що знаходить відображення у внутрішніх політиках перевірки контрагентів, процедурі ідентифікації власника гаманця та використанні аналітики для оцінки ризикових патернів. Відповідні презумпції і стандарти доказування

підвищують стабільність обороту і знижують правову невизначеність щодо правового статусу добросовісного набувача, гармонізуючись із загальними положеннями цивільного законодавства про захист прав власності.

Цифрові сліди транзакцій у публічних реєстрах утворюють послідовний набір даних, придатних для процесуальної оцінки. Для підвищення передбачуваності доцільно закріпити в процесуальних документах презумпцію достовірності даних про ланцюг переходів з одночасним визнанням права на їх спростування через технічну експертизу. Такий підхід зменшує навантаження на сторони у доказуванні і водночас стимулює належне оформлення правочинів, у тому числі фіксацію ідентифікаторів транзакцій у тексті договорів. У спорах щодо недійсності правочинів або реституції судова практика потребує узвичаєння способів представлення ончейн-матеріалів і визначення критерію їх достатності для встановлення факту переходу права. Усе це безпосередньо спирається на цивілістичну кваліфікацію криптовалюти як об'єкта цивільних прав.

Кастодіальні сервіси, що зберігають ключі клієнтів або надають інший функціонал доступу, мають працювати за моделлю розмежування власних активів і активів клієнтів. Сегрегація активів виключає змішування майна та знижує ризик неплатоспроможності провайдера для користувача. На рівні договірних умов це вимагає чіткого опису способу зберігання, процедури доступу, порядку відновлення контролю у разі інцидентів безпеки та незалежних аудитів відповідних процесів. У публічно-правовому вимірі сегрегація виступає базовою умовою ліцензійної моделі та предметом нагляду, що органічно поєднується з вимогами ризик-орієнтованого фінмоніторингу [2].

Коли провайдер веде облік на зведених адресах, потрібні прозорі правила розподілу та фіксації часток клієнтів. Для спірних випадків важливим стає превентивне закріплення механізму повернення активів,

включно з планом дій у разі зупинення операцій або відкликання доступу до гаманців. Таке договірне конструювання зменшує правову ентропію і дає споживачу зрозумілі очікування щодо рівня захисту і порядку взаємодії зі службою підтримки.

Функціонування біржових і позабіржових майданчиків визначає якість доступу до ринку та безпеку обігу. Пропорційна модель ліцензування передбачає диференціацію вимог до капіталу, внутрішнього контролю, інформаційного розкриття та технологічної безпеки залежно від спектра послуг. Ключовими є механізми управління конфліктами інтересів, прозорість правил пріоритезації заявок, розкриття комісій та недопущення змішування клієнтських і власних операцій. Суворіші вимоги мають застосовуватися до учасників із більшим ризик-профілем, водночас не створюючи непропорційних бар'єрів для інноваційних малих провайдерів.

Довіра до платформи залежить і від якості взаємодії з банківською системою. Наявність передбачуваних протоколів онбордингу у банки з чітким переліком документів, моделями перевірки джерел коштів та узгодженими процедурами щодо підозрілих операцій знижує ризик фрагментації платіжних каналів і усуває стимули до неформальних схем. З погляду споживача це означає стаке фінансування рахунків і прозоре виведення коштів; з погляду держави – кращу видимість операцій для нагляду.

Національна модель запобігання відмиванню доходів побудована на ризик-орієнтованості, що безпосередньо поширюється і на постачальників послуг у сфері віртуальних активів. Ключовими є процедури ідентифікації та верифікації клієнтів, зберігання записів, моніторинг транзакцій, а також належне навчання персоналу. Практичне запровадження вимог включає виконання «travel rule» для передачі мінімальних відомостей про відправника та одержувача між провайдерами, із технічною стандартизацією форматів обміну даними. За відсутності надмірної зарегу-

льованості така модель зберігає баланс між допуском учасників ринку та контролем ризиків для доброчесності фінансової системи.

Інструменти блокчейн-аналітики інтегруються у внутрішні процеси оцінки ризику. Їх завдання – не підміна юридичної кваліфікації, а підтримка прийняття рішень щодо глибинної перевірки контрагентів і визначення тригерів для уточнювальних запитів. Розумне використання таких інструментів, доповнене належним документуванням, підвищує якість комплаєнсу та полегшує взаємодію з правозастосовними органами, не перетворюючи процедури на формальність [6].

Зближення комплаєнсу та доказування означає, що результати внутрішнього моніторингу можуть стати частиною процесуальної позиції сторін і доказової бази у спорах. Це вимагає уніфікації способів фіксації транзакцій, журналів доступу, логів безпеки та їхнього зберігання у вигляді, придатному для експертного дослідження. Гармонізація стандартів полегшує судовий розгляд і зменшує число спорів, що тримаються на суто технічних розбіжностях. Таке узгодження працює лише тоді, коли цивілістична кваліфікація й публічно-правові вимоги не вступають у конфлікт щодо базових понять і коли сторони заздалегідь розуміють, які саме документи служитимуть достатнім доказом належної поведінки.

Податковий режим повинен бути нейтральним щодо інших інвестиційних активів і передбачуваним для бізнес-моделей. Визначення об'єкта оподаткування і моментів виникнення доходу має враховувати різні події: продаж чи обмін активу, отримання винагороди за майнінг, дохід від участі у механізмах підтвердження мережі, наслідки мережових форків та безоплатних надходжень. Встановлення правил визнання витрат і джерел документального підтвердження вартості зменшує дискретність тлумачень і знижує витрати дотримання для добросовісних учасників. Конструкції податкових норм мають бути узгоджені з цивільно-правовими дефі-

ніціями та з обов'язками у сфері фінансового моніторингу, щоб уникнути ситуацій, коли одна і та сама операція кваліфікується по-різному у різних галузях права.

Надмірна фіскальна вага провокує міграцію активності до «сірих» схем, натомість зрозумілий і помірний режим заохочує декларування та прозорий облік. Узгодженість податкових правил із практиками зберігання даних, вимогами до розкриття інформації та технічними форматами ідентифікації операцій знімає зайві бар'єри і робить поведінкові стандарти для учасників ринку чіткими й здійсненими [2].

Зобов'язання щодо запобігання конфлікту інтересів, недопущення зловживань інсайдом та забезпечення прозорого управління мають бути інкорпоровані у внутрішні політики провайдерів ринку віртуальних активів. Наявність зрозумілих механізмів внутрішнього контролю, каналів повідомлення про порушення та регламентів реагування на інциденти знижує операційні та репутаційні ризики. Антикорупційні стандарти в цьому сегменті не є «додатковою вимогою», а органічною частиною екосистеми, що оперує майном користувачів і потребує високого рівня довіри [7].

Відносини між платформами та користувачами мають будуватися на принципах чесної ділової практики. Оприлюднення повної і зрозумілої інформації про ризики, комісії, порядок виконання та завершення транзакції, а також правила дій у разі інцидентів безпеки, створює передбачуване середовище для споживача. Поєднання таких стандартів із належним договором приєднання, який не містить несправедливих умов, підвищує стійкість сегмента і зменшує кількість конфліктів, що доходять до суду. Стандартизація форм розкриття та мінімальних елементів інформування узгоджується з вимогами фінансового моніторингу і не суперечить приватно-правовій автономії волі сторін.

Цілісний режим формується не лише законом, а й підзаконними актами, керівними

принципами та методичними роз'ясненнями для правозастосовців. Коли підзаконні документи деталізують, а не підміняють закон, зникає розрив між політикою і практикою, а стандарти поведінки учасників стають вимірюваними. Координація органів, відповідальних за нагляд, ліцензування та фіскальні питання, мінімізує дублювання повноважень і зменшує витрати дотримання для бізнесу. У результаті ринок отримує передбачуваний «ланцюжок» дій від первинної реєстрації до регулярної звітності, а споживач – стає середовищем захисту прав.

Висновок. Дослідження підтвердило доцільність цивілістичної кваліфікації криптовалют як оборотоздатного нематеріального блага, відмежованого від грошей і електронних грошей, що узгоджується з відкритою конструкцією об'єктів цивільних прав і забезпечує передбачуваність договірних моделей та захист прав добросовісного набувача. Така кваліфікація створює процесуальну основу для використання ончейн-даних як доказів переходу титулу за умови чіткої індивідуалізації предмета правочину та фіксації ідентифікаторів транзакцій у текстах договорів.

У публічно-правовому сегменті оптимальною є пропорційна модель регулювання інфраструктури постачальників послуг із фокусом на ризик-орієнтований фінансовий моніторинг, сегрегацію клієнтських активів, прозорі правила розкриття інформації та узгоджені протоколи взаємодії з банками. Податковий блок залишається системоутворювальним елементом: нейтральні та узгоджені з цивільно-правовими поняттями дефініції операцій, моментів виникнення доходу та правил визнання витрат знижують регуляторний арбітраж і витрати дотримання, водночас підсилюючи легальний сегмент ринку.

Антикорупційний контур і належне врядування у провайдерів мають розглядатися як інтегральна частина екосистеми, що працює з активами користувачів, а не як зовнішнє обтяження; це підвищує довіру та зменшує операційні ризик. Сукупно запро-

понована модель поєднує приватноправову ясність, процесуальну визначеність і публічно-правові інструменти контролю без механічного перенесення платіжно-пра-

вових категорій, створюючи передумови для прозорого розвитку ринку віртуальних активів в Україні та ефективного захисту прав його учасників.

Анотація

Стаття комплексно досліджує правові засади обігу криптовалюти в Україні з фокусом на узгодженні приватно-правового та публічно-правового регулювання. У приватно-правовій площині обґрунтовується кваліфікація криптовалюти як оборотоздатного нематеріального блага, відмежованого від грошей та електронних грошей з огляду на відсутність емітента, специфіку емісії та валідації транзакцій у децентралізованих мережах. Показано процесуальні наслідки такої кваліфікації для дійсності правочинів, індивідуалізації предмета договору через мережеві ідентифікатори та захисту прав добросовісного набувача. Публічно-правовий вимір подано крізь призму ризик-орієнтованого фінансового моніторингу, пропорційного ліцензування постачальників послуг у сфері віртуальних активів, стандартизації виконання «travel rule» та податкового блоку як умови запуску спеціального режиму. Артикульовано практичні орієнтири для підзаконної деталізації: сегрегація клієнтських активів, вимоги до розкриття інформації, протоколи онбордингу у банківську систему, уніфікація підходів до допустимості та оцінки блокчейн-доказів. Наукова новизна полягає в систематизованому викладі цивілістичної моделі правового режиму криптовалюти та її інтеграції з публічно-правовими інструментами контролю без механічного перенесення платіжно-правових категорій. Практична значущість – у формуванні узгоджених пропозицій до податкових змін і процедур допуску учасників ринку, що сприятиме детінізації, захисту інвесторів та інституційному розвитку ринку віртуальних активів в Україні.

Ключові слова: криптовалюта; віртуальні активи (віртуальний актив); гаманець; обіг; публічна пропозиція; валютні цінності; структура власності; об'єкти цивільних прав; добросовісний набувач; фінансовий моніторинг; оподаткування; криптобіржа; кастодіан, відмивання коштів.

Nikitin V.V. Legal framework for cryptocurrency circulation in Ukraine: development prospects

Summary

The article examines the legal framework for cryptocurrency circulation in Ukraine, aligning private-law and public-law instruments. On the private-law side, cryptocurrency is argued to constitute a transferable intangible asset distinct from money and e-money due to the lack of an issuer and the decentralized validation of transactions. The paper details how this classification shapes contract validity, proof of title and buyer protection, emphasizing subject individuation via on-chain identifiers and the evidentiary value of distributed ledgers. The public-law analysis covers risk-based AML/CFT supervision, proportionate licensing of virtual-asset service providers, standardization of travel-rule compliance, and the tax package as a precondition for the full entry into force of the special regime. The contribution proposes sub-statutory design choices—client-asset segregation, disclosure duties, banking onboarding protocols, and unified rules on blockchain evidence. The practical output is a set of policy guidelines for tax amendments and market-entry procedures that should curb informality, protect investors, and strengthen the institutional landscape of Ukraine's virtual-asset market [2; 5–6].

Key words: cryptocurrency; virtual assets (virtual asset); wallet; circulation; public offering; currency values; ownership structure; objects of civil rights; bona fide acquirer; financial monitoring; taxation; crypto exchange; custodian, money laundering.

Список використаних джерел:

1. Логойда В. М. Перспективи врегулювання правового статусу криптовалюти в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2021. № 63, С. 152–157.
2. Левицький, В. О., Радинський, С. В., Радинська, С. С. Нормативно-правове регулювання ринку криптовалют та діяльності криптобірж в Україні та світі. *ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА – 3'2023 [95]*, Науково-виробничий журнал. С. 38–43.
3. Марченко В., Домбровська А., Деякі аспекти правового врегулювання обігу криптовалют в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2023. С. 203–210.
4. Бернацький М. В., Перспективи врегулювання правовідносин обігу криптовалют в Україні. *Цивільне право та цивільний процес: актуальні питання*, С. 64-68.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
6. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 № 361-IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
7. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>